

Tisíce ľudí sa dusia, zvieratá umierajú, a dôvod? Palmový olej

Zdroj: *aktualne.sk* (11.11.2015) – dostupné na bit.ly/2zMjhY

Indonézia a Malajzia sú v plameňoch. Tisíce ľudí sa dusia, stovky škôl sú zavreté, denne rušia desiatky letov, zvieratá umierajú. Kvalita vzduchu je tak zlá, že predstavuje závažnú hrozbu pre ľudské zdravie.

Veľká časť požiarov sa nachádza v blízkosti palmových plantáží, ktoré sú často prepojené s obchodníkmi, ktorí od nich nakupujú palmový olej pre dodávateľské reťazce medzinárodných potravinárskych spoločností. Rozšírené spaľovanie tropických lesov a rašelinísk kvôli výsadbe plantáží na výrobu palmového oleja a papiera je jedným z najväčších zdrojov uhlíkového znečistenia na svete. Odhaduje sa, že požiare produkujú viac znečistenia než celkové denné emisie Spojených štátov.

Hrozba pre pralesy

Malajzia a Indonézia vyprodukuje až 83% palmového oleja na svete a sú jeho dominantní vývozcovia. Plantáže, kde sa palmy pestujú, sú často čerstvo vyklčovanými pralesmi alebo rašelinovo-lužnými lesmi.

Od 70-tych rokov minulého storočia sa plocha, ktorú zaberajú plantáže v Indonézii rozrástla na viac ako 31-tisíc km², v Malajzii dokonca na takmer 35-tisíc km². Pri súčasnom tempe odlesňovania a požiarov je vysoká pravdepodobnosť, že rozloha plantáží sa bude zväčšovať.

Na pokraji vyhynutia

Palmový olej predstavuje hrozbu aj pre živočíchy. Až 15 zo 400 druhov suchozemských cicavcov v Indonézii je kriticky ohrozených a ďalších 125 je ohrozených. Z 300 druhov malajzijských suchozemských cicavcov je šesť kriticky ohrozených a 41 ohrozených. Niektoré zvieratá, ako sú orangutany, sa pritom vyskytujú len v týchto krajinách. Kríza ohrozuje až tretinu ich svetovej populácie.

Palmový olej ohrozuje aj ľudské práva. Ľudia žijúci v oblastiach, na ktoré si spoločnosti robia nárok sú často násilne vyhánaní zo svojich domovov.

Konzumácia palmového oleja sa však odráža aj na ľudskom zdraví. Prispieva k tvorbe srdcovo-cievnych ochorení. Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) vyzýva na zredukovanie jeho spotreby. Palmový olej je pritom pomerne rozšírený. Obsahujú ho zemiakové lupienky, mrazené výrobky, margarín, čokoláda, ale aj instantné jedlá, balené pečivo, či kozmetika. Najčastejšie sa palmový olej v potravinách nachádza zamaskovaný pod pojmom „rastlinný olej“.

Dobrý biznis

Pestovanie palmového oleja sa rozmohlo, pretože je ekonomicky veľmi výhodné. Palmy vyprodukuje na rovnako veľkom priestore šesťkrát viac oleja ako repka a 10-krát viac než sója. Navyše sa pestujú v krajinách, kde sú náklady na pracovnú silu ako aj na výrobu veľmi nízke.

Pre povodne sa predražujú pevné disky

Zdroj: sme.sk (26.11.2011) – dostupné na bit.ly/2yVvu04

Povodne v Thajsku spôsobili nárast cien pevných diskov o desiatky percent, ceny výpočtovej techniky by to malo ovplyvniť až koncom roka.

Ceny pevných diskov narástli v posledných dňoch o desiatky eur. Príčinou sú povodne v Thajsku, ktoré ešte koncom minulého týždňa odstavili tamojšie továrne americkej spoločnosti Western Digital. Ide o jedného z najväčších výrobcov pevných diskov na svete.

Kým napríklad jej disk Caviar Green s kapacitou dva terabajty stál 15. októbra v priemere 75 eur, dnes za neho tunajší predajcovia podľa portálu Pricemania.sk pýtajú o 30 eur viac. Počas jedenástich dní tak jeho cena vyskočila o 40%.

Heuréka.sk zas informovala, že v niektorých prípadoch narástla cena až o 150 percent. V slovenských e-shopoch podľa portálu Heuréka.sk zdraželi disky Western Digital v priemere o 80%, Samsung o 35% a Seagate o pätinu.

Agentúra Reuters pripomína, že povodne môžu spôsobiť až 30 percentný výpadok ročnej produkcie pevných diskov v posledných mesiacoch tohto roka. Thajsko je totiž po Čine druhým najväčším exportérom pevných diskov na svete.

Výpadok ovplyvní aj ceny počítačov

Japonská spoločnosť Fujitsu podľa agentúry Reuters už potvrdila, že výpadok dodávok pevných diskov bude mať na jej činnosť „veľký vplyv“ v koncoročnom období. Obnovenie dodávok očakáva až začiatkom budúceho roka.

Fujitsu, rovnako aj spoločnosti Apple a Dell, tvrdia, že výpadok nahrádzajú dodávkami od firiem Toshiba, Hitachi a Seagate. No aj posledná menovaná spoločnosť má továrne v Thajsku a varovala, že jej môžu chýbať súčiastky.

Pokiaľ sa nepodarí obnoviť výrobu diskov v najbližšej dobe, analytici predpokladajú, že súčasný výpadok pevných diskov negatívne ovplyvní ceny výpočtovej techniky už v decembri a začiatkom budúceho roka.

Problém so smogom v Pekingu je čoraz vážnejší, ľudom nepomáhajú ani ochranné masky

Zdroj: aktuality.sk (1.1.2016) – dostupné na bit.ly/2hL00eZ

Jedným z dôvodov, prečo Čína pristúpila po rokoch odmietania na podpis dohody o znižovaní skleníkových plynov, je aj situácia so smogom, ktorá sa tam bežne opakuje.

Skončili sa časy, keď Číňania predstierali, že dôvodom prečo v niektoré dni nevidia slnko a zle sa im dýcha je hustá hmla. Vláda v decembri prvýkrát vyhlásila červený stupeň pohotovosti kvôli zdraviu ohrozujúcemu znečisteniu ovzdušia. Úroveň znečistenia bola desaťnásobne vyššia ako maximálna bezpečná úroveň odporúčaná Svetovou zdravotníckou organizáciou.

Bolo to práve v čase, keď v Paríži prebiehal summit o klimatických zmenách (COP21), ktorého cieľom bolo dosiahnutie dohody na obmedzenie uhlíkových emisií, ktorých je Čína najväčším producentom na svete.

Príčiny smogu

Všadeprítomný smog v čínskych mestách je dôsledkom nekontrolovanej spotreby fosílnych palív, hlavne uhlia, na udržanie ekonomického rastu, ako aj rozmáhajúcej sa cestnej dopravy. V zime sa situácia zhoršuje, pretože vtedy sa uhlie spotrebúva na centrálné kúrenie. Pred rokom 2008 si Pekinčania mysleli, že „hmla“ v meste je normálna a ešte ani dnes nie je nič nezvyčajné, keď vám taxikár so železnou istotou povie, že ovzdušie znečisťujú kamióny, ktoré mestom prechádzajú. Mnohým unikajú súvislosti znečistenia s celkovou ekonomickou aktivitou krajiny.

Po tom, ako americká ambasáda na svoju strechu nainštalovala monitor na meranie kvality ovzdušia, proti čomu čínska vláda protestovala, že ide o zásah do ich vnútorných záležitostí (s odôvodnením, že sa monitoruje ich vzduch na ich území), si ľudia pomaly začali uvedomovať, že ovzdušie v čínskych veľkomestách nie je práve najzdravšie. Američania vytvorili úplne nový systém na meranie niečoho, čomu sa predtým neprikladala ani najmenšia dôležitosť. Keď v novembri 2012 tweetli hodnotu 500 ako „šialene zlé“, nikto dovtedy nečakal takéto vysoké hodnoty a kategória pre tento level ešte neexistovala. Takéto hodnoty vykazovali indexy opäť v decembri a vláda nariadila ľuďom zostať doma, obmedzila používanie áut, zatvorila školy i viaceré továrne.

Život so smogom

Každodenná realita v Pekingu vyzerá tak, že mnohí ľudia síce nosia masky, ale tie vôbec nespĺňajú svoj účel, nakoľko sú veľmi jednoduché a znečistený vzduch nefiltrujú, takže riziko respiračných chorôb stále existuje. Ľudia žijúci v oblastiach s vysokým znečistením vzduchu vraj zomierajú o päť rokov skôr.

Za veterného počasia a v lete je situácia lepšia a sú aj dni, keď sa dá v čínskej metropole vidieť modrá obloha. V každom prípade, pred tým, ako si idete napríklad von zabehať, musíte si skontrolovať hodnotu indexu kvality ovzdušia (AQI). Kamaráti, ktorí pred

príchodom do Číny behávali pravidelne, teraz chodia iba vtedy, keď je hodnota indexu okolo 50, čo zodpovedá kvalite ovzdušia v Európe. No v Číne sa takáto hodnota vyskytuje zriedkavo a mnohí sú radi, keď sa pohybuje okolo stovky.

Čo na to vláda?

Na verejnosti sa o tejto otázke začína debatovať čoraz viac, čo dokazuje aj úspech filmu *Under the Dome*, ktorý verejne poukazuje na problém znečistenia v Číne. Hoci vláda premietanie filmu na čínskom internete zablokovala, problém znečistenia už ďalej ignorovať nemôže.

Aké kroky sa v krajine podniknú na zamedzenie znečistenia je otázne. Pri významných medzinárodných podujatiach, akým boli napríklad olympijské hry v Pekingu, prijíma vláda prísne bezpečnostné opatrenia na regulovanie znečistenia, ako zákaz vjazdu kamiónov do mesta, obmedzenie áut v centre na vybrané poznávacie značky v určité dni (za porušenie bola pokuta 100 jüanov, čiže asi 10 eur), odstránenie starých autobusov a taxíkov alebo úplné zatvorenie znečisťujúcich tovární. No takéto opatrenia sú iba dočasné a je zrejmé, že tento problém musí Čína začať riešiť z dlhodobého hľadiska.

Tričko za päťdesiat centov? Iba v Bangladéši

Zdroj: *finweb.hnonline.sk* (11.5.2013) – dostupné na bit.ly/2AS7DPU

Po hodinách strávených nehybným ležaním v ruinách toho, čo zostalo z osemposchodovej textilnej továrne, sa 25-ročná Pakhi Begumová konečne dostala na denné svetlo. Na vrchol betónových sutín sa však nedostala po vlastných nohách - ona už totiž nikdy nebude chodiť. V ruinách urobila životné rozhodnutie - záchranný tím jej totiž oznámil, že vytiahnuť ju môžu len vtedy, keď jej odrežú nohy. Hodiny prosila, aby to urobili. Záchranári však odmietli. Z ruín ju tak vyslobodili až príslušníci armády, ktorá viedla záchranné práce.

Nedávna tragédia šokuje rozsahom

Pakhi Bergumová je len jedna z mnohých z tisícov ľudí, ktorí pracovali v továrňach Rana Plaza na okraji bangladéšskeho hlavného mesta Dháka. 24. apríla 2013 tam došlo k zrúteniu osemposchodového komplexu, ktorý zaživa pochoval tisíce zamestnancov, prevažne ženy. Počty obetí tejto tragédie sú zarážajúce - týždne po katastrofe z trosiek vyťahujú stále nové a nové telá a správa z piatku hovorí o 1021 obetiach. Je však jasné, že ich bude viac.

Táto tragédia je však len jednou z mnohých, ktoré sprevádzajú bangladéšsky 18-miliardový odevný biznis. Tamojšie megatextilky využívajú superlacnú pracovnú silu a slabé pracovné predpisy. Fenomenálny rozmach odevného sektora v Bangladéši má dve strany - tou prvou je možnosť práce pre milióny chudobných, negramotných Bangladéšanov, tou druhou je životu nebezpečná drina v tmavých a nevetraných halách. A hoci rozsah nedávnej tragédie šokuje, havárie v bangladéšskych fabrikách sú bežnou súčasťou tamojšieho života.

Nebolo to prvý, ani poslednýkrát

A všetko nasvedčuje tomu, že nedávna katastrofa nebude ani zďaleka poslednou. Bangladéš, stále jedna z najchudobnejších krajín sveta, je totiž na textilkách životne závislý. Husto osídlená krajina s horúcim podnebí totiž okrem lacnej pracovnej sily nemá čo ponúknuť. A hoci mnohí ekonómovia odevnému biznisu v krajine vešteli skorý pád a praktické zničenie čínskou konkurenciou, opak je pravdou.

Len medzi rokmi 2005 a 2010 sa bangladéšsky export viac ako strojnásobil. Odhady hovoria, že do roku 2020 budú ešte trikrát väčšie a dosiahnu hranicu 50 miliárd dolárov ročne. Tajomstvom úspechu sú mzdy - tie v Bangladéši sú totiž o poznanie nižšie ako v Číne. Bežne udávaný rozdiel hovorí o šesťdesiatich percentách. Priemerná mesačná mzda pracovníka v bangladéšskej Dháke bola v roku 2009 asi 36 eur, robotník v textilke vo vietnamskom Hanoji zarobí okolo 77 eur a robotník v čínskom Shenzene 180 eur.

Miliardový biznis s textilom

Bangladéšsky textilný biznis je obrovský. Adidas, Tesco, Primark, Levis, Nike, Walmart, C&A alebo Kik – všetky tieto firmy si nechávajú šiť v Bangladéši. Len pre gigant H&M v tejto krajine pracuje viac ako pol milióna ľudí. Bangladéš disponuje vyše piatimi tisíckami textíliiek a radí sa

na druhé miesto v exporte textilu na svete – predstihla ho len Čína. V krajine je viac ako dvakrát viac textilných tovární ako v Indonézii a Vietname.

A hoci nevídaný boom textíliek priviedol milióny do práce, pre mnohých to znamenalo dvojsečnú zbraň. V tamojších textilkách totiž pracujú najmä ženy - podľa štúdie Yale University ich v sektore pracuje vo vekovej skupine 15 až 30-ročných 12 percent. Na jednej strane tieto ženy našli možnosť zárobku - až o 13 percent lepšiemu, aký by dostali v iných porovnateľných zamestnaniach.

Otravné podmienky v továrňach

Druhou stranou mince je však realita ponížovania zo strany predákov a dokonca aj fyzických trestov za nesplnenie denných limitov. To spolu s nevhodnými pracovnými podmienkami v továrňach a nedodržiavaním zákonníka práce, kedy sú ženy bežne prepúšťané kvôli tehotenstvu, ako aj s laxnými kontrolami bezpečnostných predpisov prispelo k tomu, že podľa Medzinárodnej organizácie práce v požiaroch a iných poruchách od roku 2005 zomrelo okolo 700 pracovníkov.

Nedodržiavanie predpisov a vyhrážky stáli aj za prípadom ženy z úvodu tohto článku. Na poschodí, kde pracovala Pakhi Begumová, bolo v čase kolapsu budovy podľa odhadov asi 400 ľudí, všetci do jedného zamestnanci firmy Ether Textiles. Podľa jej slov boli 15-hodinové smeny bežné, pričom zamestnankyniam boli dopriate len krátke prestávky a zázemie továrne bolo hygienicky závadné. Už deň pred tragédiou si Pakhi všimla na stenách komplexu Rana Plaza trhliny. S manželom dohodla, že nasledujúci deň do práce radšej nepôjde. Keď to oznámila nadriadenému, ten sa jej mal v prípade jej absencie vyhrázať strhnutím mesačnej mzdy. Tak radšej prišla.

A hoci zákazníci firmy Ether Textiles nie sú známi, je jasné, že zlepšenie situácie v tamojších fabrikách nemôžu doceliť len zahraničné spoločnosti, ktoré si v Bangladéši nechávajú šiť. Niektoré, napríklad nedávno spoločnosť Disney, už z krajiny odišli. "Ak odídu z Bangladéša, prídu do podobných textíliek v Barme alebo Thajsku. Načo je to dobré?," cituje agentúra Bloomberg odborníka na problematiku, profesora Ferdowsa z Georgetownskej univerzity. Kľúč na zlepšenie otravných podmienok má tak v rukách vláda. Tá už pod tlakom tragédie ohlásila sprísnenie bezpečnostných kontrol v továrňach a ďalšie kroky. Je však jasné, že bangladéšske továrne majú pred sebou ešte veľmi dlhú cestu.